

LLEIDA I LA LLENGUA CATALANA, AVUI

MMMMMMMM

- 1 -

Lleida esdevé, per a la majoria de gent del Principat central, una mena de ciutat llunyana -de fet ho és, geogràficament- i, degut a una sèrie de circumstàncies civils, gairebé estranya. Existeix una difosa consciència que aquesta important aglomeració urbana, centre d'unes comarques de puixança econòmica enorme, llisca imperceptiblement fora de l'àmbit cultural català. Les persones dotades d'una determinada acuitat, quan hi venen, paren unes orelles molt obertes i receptives cercant d'establir una estadística bruta de la gent que parla o no parla català. Hi ha una preocupació, especialment barcelonina, per veure què fan o deixen de fer en sentit comunitari els veïns de Lleida, aquella gent que viuen a la zona verda del Principat. I bé : fóra difícil d'aconsellar un mitjà efectiu d'informació a aquest respecte. Si passegeu pels carrers de Lleida sentireu moltes frases catalanes, dites amb aquelles vocals clares tan característiques que, en boca de Magí Morera, encisaven Josep Carner : però sentireu també, potser més que en cap altra gran ciutat del Principat, gent que no en diuen, gent que no parlen en català. Aquesta és una constatació immediata, d'orella de la que malauradament no podem extreure'n conseqüències vàlides si considerem que un allau d'aragonesos baixen cada dia a mercadejar a Lleida. En efecte, la capital del Segre és des de fa molts anys "la" capital per a molts pobles de l'Aragó administratiu, no solament els qui parlen un català dialectal sinó els altres.

Els lleidatans que besllumem el fons de l'assumpte, amb tot, sabem que dels qui no parlen català al carrer n'hi ha un percentatge no menyspreable de lleidatans, especialment joves. Es cert que hi ha, doncs, un ambient almenys restrictiu del català a la capital lleidatana : vegem-ne alguns dels factors determinants .(Cal aclarir que aquests factors actuen lentament, però constantment)

- A Lleida, ciutat, no es publica ni un sol diari, ni una sola revista, ni un sol follet que contingui textos en català, si n'excloem alguna poesia o epigrama circumstancial.
- A Lleida en cap ~~parroquia~~ parròquia no es predica cap missa en català
- Les conferències donades en català ho han estat en cercles molt limitats i ha costat força d'acostumar-hi el mateix públic.
- A Lleida no hi ha un grup de literats en català, específicament com a tal.
- Lleida és proporcionalment -i gairebé quantitativament en xifres absolutes- la ciutat que, amb Tortosa, compra menys llibres catalans.
- La parla instintiva és la catalana, però una espessa xarxa de despatxos

oficials i oficiosos ha establert una difusió molt ampla de la llengua estatal : si a això afegim l'acceptació natural amb què l'home darrera el taulell o el pupitre assumeix que el proper client no coneixerà el català tindrem com a resultat una predisposició a traduir de fàisó automàtica .

- Els professionals, de 1939 ençà, han afluït en un gran nombre des de comarques del centre de la Península . Aquests homes de carrera, en molts casos els de més prestigi en llur especialitat a la capital, són, amb comptadíssimes excepcions, impermeables a la llengua del país. Aquesta llengua, de més a més, no la veuen conreada sinó en la conversació normal entre els nadius, i no es dóna cap escriptor català ~~ningú~~ d'anomenada que visqui actualment a Lleida i que podria prestigiar, als ulls dels propis conciutadans, la llengua.

- Molts lleidatans i lleidatanes s'han emmaridat o emmullerat amb gent de fora i segueixen fent-ho. Es rar el cas d'aquests que no acaba amb una impermeabilització de tota la família resultant.

- La presència d'un front a la mateixa ciutat durant tot un any durant la guerra civil, la despoblació de la capital i les destruccions, dugueren com a conseqüència una difícil represa de la vida tota a la postguerra, i especialment en l'aspecte espiritual.

Tot això ha creat, especialment els darrers vint anys, un astorament progressiu davant les manifestacions de normalitat cultural en llengua catalana. El lleidatà s'ha acostumat en gran manera a la llengua oficial fins al punt que molts d'ells troben insòlita la visió d'un llibre català. Jo he presenciât la conferència, donada en català per un metge de la localitat, que va començar excusant-se per la seva escassa facilitat... sempre abans d'aleshores havia parlat en públic en llengua castellana. Naturalment, tret dels barbarismes que intercalà en la seva disertació, aquesta resultà sincera, directa i molt més viva que si l'hagués donada en la llengua en què estava acostumat a perorar. Però volem dir que la qüestió de prestigi, de bel.ligerància de la llengua en un pla de millorament, és quelcom que moltíssims lleidatans ni s'han plantejat. Ni cal dir que les escoles a l'ús no hi han contribuït gens ni mica.

-2-

Una subtil tàctica, seguida per uns voluntàriament, i involuntàriament pels altres, ha solidificat el mite de l'enemistat de Lleida amb Barcelona, mite vell de molts anys. L'afluència d'estudiants universitaris a Saragossa augmenta, i dóna com a resultat una massa potser superior a la dels qui passen a estudiar a Barcelona. Es natural que els anys universitaris marquin i conformin les reaccions dels estudiants enfront dels problemes ~~mnmmmmmmmm~~

comunitaris. Afegim a això el fet advers que molts dels que han anat a la Universitat de Barcelona no retornen a Lleida, mentre que els que han estudiat a les facultats saragossanes s'estableixen a la capital lleidatana. Es repeteix, doncs, el fet, ja remarcat per Vicens i Vives, que Lleida forneix sang nova a les altres comarques estrictes del Principat, i renova la seva amb aportacions d'ultra-Cinca. Aquestes aportacions, en les actuals circumstàncies, no poden ésser assimilades fàcilment. No parlem ara dels milers d'immigrants que, en diverses concentracions o barriades resten encara inassimilats, clarament segregats.

El pretès enfrontament entre Lleida i Barcelona vol justificar-se per causes històrico-socials. Cada any la Diputació de Lleida, a la Fira de Sant Miquel posa al seu "stand" un frontis amb lletres grosses de metall que reproduïx un passatge de Ramon Muntaner : "Barcelona és cap en la marina, e en la terra ferma Lleyda". Es la consagració d'un abisme, una separació, no una unió. En realitat molts lleidatans s'han cregut que llur ciutat resta com deslligada de Barcelona, de la Barcelona cap i casal. L'absència d'una vida de les lletres activa a Lleida enfondeix aquest séc, aquesta separació.

Un altre aspecte que caldria que fos estudiat per persones amb coneixements econòmics i financers és l'escassa aportació del capital barceloní a les actuals empreses lleidatanes, que disposen de capital estranger i, sobretot, aragonès. Darrerament una empresa de gas ha transferit la distribució de Lleida a Saragossa, ~~treient-la~~ de Barcelona. Potser era una necessitat de descongestió però és un fet més a afegir a la cada cop més aguda dependència de Lleida de capitals no catalans, que no pot fer altre que noure l'esforç de reintegració.

L'orfanesa en què els lleidatans es troben respecte a la vivència de la llengua com a factor de perfectibilitat del conjunt social és molt més ~~palpable~~ ^{palpable} en els infants i els joves. Els infants no solament no reben instrucció catalana de cap mena sinó que ni els seus esplais socials evidencien cap esperit autòcton (guarderies, centres parroquials, agrupaments d'esbarjo...). A Lleida vé un titellaire que fa parlar els personatges en castellà, llevat del Dimoni, que parla català.

La presència de molts joves i adolescents de famílies que anomenarem "impermeables" ha arribat, cas insòlit, a transformar les seves colles, no ja en bilingües, sinó en sistemàtiques rebutjadores de la llengua. I d'aquesta regla n'hi han molt poques excepcions. No que un minyó o una mosseta nascuts a Lleida de pares forasters no entengui el català, sinó que els seus companys, lleidatans de famílies catalano-parlants, abandonen progressivament la llengua pròpia. Entre les noïetes aquest fenomen és aclaparadorament constatable. I no sempre els pares veuen amb mals ulls aquesta metamorfo-

Com reacciona la minoria conscient de la realitat comunitària que cal enfortir ? Aquesta minoria, la minoria de fons, deixeu-m'ho dir d'entrada, és exigua ,i no disposa de mitjans. La difusió pública de les excel.lències de la llengua, la possibilitat de prestigiar una història comuna amb les altres terres dels Països Catalans li és llevada per la pressió exterior o per la abúlia general. La tradició cultural lleidatana durant la Renaixensa fou pobra dins el clos de la ciutat,i no són aquests els temps per crear una segona Renaixensa amb els mitjans propis. Lleida és una ciutat de projecció sobre una pagesia ,si no hibriditzada, almenys amb poca perspectiva de les realitats culturals. Dins la ciutat els progressos són pocs, per bé que meritoris : direm que el camí de retrobament que altres ciutats han seguit es produeix també a Lleida,però amb un arrossegall penós.Això la fa una ciutat, en aquest aspecte, anacrònica. Quant al retrobament, al revigorament de les virtuts essencials i a les manifestacions de conreu conscient i constructiu de la llengua que això comporta, Lleida es troba on es trobava Barcelona, ~~amb~~ ^{parlem de} ~~els~~ ~~seus~~ símptomes, cap als volts de 1947-1948, aproximadament. Amb un handicap : la pressió exterior, molt forta, no vé prou contrarrestada per un moviment centrfug de suficient empenta. Deixeu-me afegir, però, que sense un moviment de les altres comarques, i especialment de Barcelona, sense una major afluença de testimonis d'autenticitat projectats, específicament, a manera de campanya estratègica, damunt Lleida, ciutat closa i enfredorida culturalment, el retard de la ciutat del Segre, ^{en} la seva potenciació, esdevindrà molt marcat i perillós. Es possible que algú se senti ferit, a Lleida mateix, per una imatge pot falaguera de la ciutat : els entussiasmes personals, ^{però,} ho sabem bé, juguen ben poc a l'hora de les realitats constatables.

Josep Vallverdú